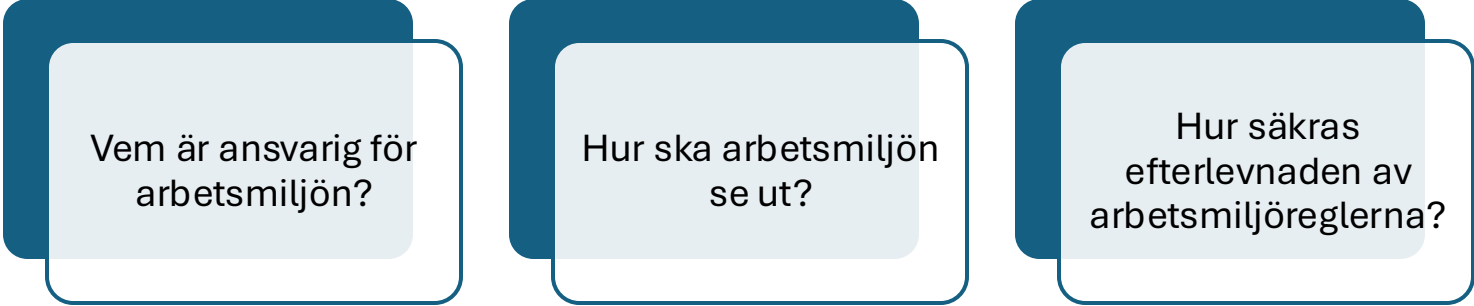

Arbetsmiljörätt

Föreläsning Johan Holm, Juris doktor,
universitetslektor Umeå universitet

Arbetsmiljörättens delar

Vem är ansvarig för
arbetsmiljön?

Hur ska arbetsmiljön
se ut?

Hur säkras
efterlevnaden av
arbetsmiljöreglerna?

VEM ÄR ANSVARIG FÖR ARBETSMILJÖN?

UMEÅ UNIVERSITET

ANSVARSSUBJEKT I ARBETSMILJÖRÄTTEN

- Arbetsgivaren är den primärt ansvariga för arbetsmiljön (för sina anställda)
- Arbetsgivaren definieras utifrån att det finns ett anställningsförhållande:
  - Personlig arbetskyldighet
  - Under annans ledning och kontroll
- Dock finns ett omfattande ansvar även för andra än anställda

ANDRA ANSVARSSUBJEKT

- Arbetstagare
- Den som anlitar inhyrd arbetskraft
- Egenföretagare (ensam eller tillsammans med andra)
- Den som låter utföra byggnads- eller anläggningsarbete
- Den som råder över ett arbetsställe
- Den som råder över ett gemensamt arbetsställe
- Den som upplåter en lokal
- *Producentansvar*

KRAV PÅ ARBETSMILJÖN

UMEÅ UNIVERSITET

ALLMÄNT OM KRAVEN PÅ ARBETSMILJÖN

- Arbetsgivaren ska vidta alla åtgärder som behövs för en god arbetsmiljö
- Arbetsmiljön ska vara tillfredställande
- Hänsyn ska tas till:
  - Arbetets natur
  - Den sociala och tekniska utvecklingen
- Kraven som ställs på arbetsgivaren får inte vara orimliga
  - Ingen hänsyn ska tas till den enskilda arbetsgivarens ekonomiska förutsättningar

2:1 AML

- Arbetsförhållandena ska anpassas till människors olika förutsättningar i fysiskt och psykiskt avseende
- Arbetstagarna (AT) ges möjlighet att medverka i utformningen av sin egen arbetssituation samt i förändrings- och utvecklingsarbete som rör hans eget arbete
- Teknik, arbetsorganisation och arbetsinnehåll får inte skada arbetstagaren fysiskt eller psykiskt

2:1 AML - FORTSÄTTNING

- Hänsyn skall tas till
  - löneformer och
  - förläggningen av arbetstid
- Starkt styrt eller bundet arbete skall
  - undvikas eller begränsas

2:2 AML

Arbete skall planläggas och anordnas så, att det kan utföras i en sund och säker miljö

2 KAP AML FORTSÄTTNING

2:3 Lokaler skall vara lämpliga från arbetsmiljösynpunkt

2:4 De arbetshygieniska förhållandena när det gäller luft, ljud, ljus, vibrationer och liknande skall vara tillfredsställande.

Betryggande skyddsåtgärder skall vidtagas mot skada genom fall, ras, brand, explosion, elektrisk ström eller liknande

2:5 Maskiner, redskap och andra tekniska anordningar skall ge betryggande säkerhet

2 KAP AML FORTSÄTTNING

2:6 Ämnen får endast användas om de ger betryggande säkerhet

2:7 Personlig skyddsutrustning skall användas i andra hand

2:8 Det skall finnas utrymmen och anordningar för personlig hygien, förtäring och vila samt första hjälpen vid behov.

2:10 Det finns särskilda bestämmelser om arbetstid

ARBETSGIVARENS ANSVAR

UMEÅ UNIVERSITET

3 KAP. ALLMÄNNA SKYLDIGHETER

- Hänvisning till kap. 2 (3:1 AML)
- Arbetsgivare och arbetstagare ska samverka (3:1a AML)
- **(3:2 AML)**
  - **AG ska vidta alla åtgärder som behövs**
  - Ändra det som inte är bra
  - Beakta ensamarbete
  - Tänk på underhåll

VIDTA ÅTGÄRDER SOM ÄR "TEKNISKT KÄNDA OCH EKONOMISKT MÖJLIGA"

- Tekniskt kända
  - Skyldighet att skaffa sig "normalkunskaper" om arbetsmiljörisker i branschen
- Ekonomiskt möjliga (Proportionalitet)
  - Mindre krav ställs på tillfälliga arbetsuppgifter än på permanent verksamhet
  - Måttstock – hur skulle en seriös arbetsgivare ha agerat?

SYSTEMATISKT ARBETSMILJÖARBETE 3:2A AML

- Ag och den som hyr in ska systematiskt
  - Planera
  - Leda
  - Kontrollera verksamheten,
  - så att den uppfyller föreskrivna krav på en god arbetsmiljö.
- I den utsträckning verksamheten kräver det dokumentera arbetsmiljön och arbetet med denna
- Se till att det finns en på lämpligt sätt att organiserad arbetsanpassning- och rehabiliteringsverksamhet

FÖRETAGSHÄLSOVÅRD, 3:2 C AML

- Oberoende expertfunktion inom arbetsmiljö och rehabilitering
- Skall förebygga och undanröja risker
- Ha kompetens att identifiera och beskriva sambanden mellan Arbetsmiljö, organisation, produktivitet och hälsa

INTRODUKTION, INFORMATION, INSTRUKTION, 3:3 AML

- Arbetsgivaren skall informera om
    arbetet
    riskerna
    hur riskerna skall bemötas

AG skall kontrollera att AT har
    tillräcklig utbildning
    tillräckliga instruktioner innan tillträde

AG skall anpassa och beakta att människor är olika

ANMÄLAN TILL ARBETSMILJÖVERKET 3:3A AML

- En arbetsgivare ska utan dröjsmål underrätta AV om dödsfall eller svårare personskada som har inträffat i samband med arbetets utförande.
- En arbetsgivare ska också utan dröjsmål underrätta samma myndighet om skador i samband med arbetet som drabbat flera arbetstagare samtidigt och om tillbud inneburit allvarlig fara för liv och hälsa.

FÖRDELNING AV ARBETSMILJÖUPPGIFTER/DELEGATION

- Högre chef fördelar till lägre
- Dessa skall
  - Ha befogenheter som behövs (ledningsrätt och annan beslutsrätt)
  - Ha tillräckliga resurser(ekonomiska medel, personal, utrustning, lokaler, tid, kunskaper).
  - Tillräckliga kunskaper och kompetens

ARBETSMILJÖVERKETS FÖRESKRIFTER

UMEÅ UNIVERSITET

Arbetsgivare									Tillverkare, importörer, distributörer, leverantörer	
Systematiskt arbetsmiljöarbete (SAM)									Inre marknadsregler (EU)	Nationella produktregler
Anv. av arbetsutrustning	Arbetsplatsens utformning	Typ av arbete	Kemiska arbetsmiljörisker	Fysikaliska arbetsmiljörisker	Org, psykol o sociala arbetsm.risker	Mikrobiologiska arbetsmiljörisk.	Ergonomiska arbetsmiljörisk.	Individinrikt. föreskrifter		
Arbetsutrustning	Arbetsplatsens utformning	Byggnads- och anläggningsarb	Kemiska arbetsmiljörisker	Vibrationer	Första hjälpen och krisstöd	Smittrisker	Belastningsergonomi	Medicinska kontroller	Maskiner	Vissa av AV:s föreskrifter riktar sig både till gruppen användare och till gruppen tillverkare, leverantörer etc, exempelvis föreskrifterna om ställningar, stegar och sprängarbete.
Lyftanordningar och lyftredskap	Ras	Berg- och gruvarbete	Hygieniska gränsvärden	Buller	Arbetsanpassning och rehabilitering	Försöksdjur	Arbete med bildskärm	Hälsoundersökn av flygpersonal	Förbud mot ledade skärverktyg	
Besiktning av lyftanordning	Fall	Sprängarbete	Anestesigaser	Elektromagnetiska fält	Våld och hot			Minderåriga	Tryckbärande anordningar	
Tillfälliga personlyft		Dykeriarbete	Cytostatika	Artificiell optisk strålning	Ensamarbete			Användning av personlig skyddsutrustn.	Enkla tryckkärl	
Motorkedjesågar och röjsågar		Mast- och stolparbete	Syntetiska oorganiska fibrer		Organisatorisk o social arbetsmiljö			Gravida och ammande	Utrustning potentiellt explosiva atmosfärer	
Pressar och gradsaxar		Frisörarbete	Kvarts							
Anv. och kontroll trycksatta anordningar		Rök- och kemdykning	Blybatterier							
Provn med över- och undertryck		Hamnarbete	Bekämpningsmedel							
Stegar o arbetsbockar		Djur	Gaser							
Ställningar		Smältning o gjutning av metall	Asbest							
Truckar		Motorbranschen	Explosionsfarlig miljö							
Traktorer		Smältsvetsning o termisk skärning								

Föreskrifter med stöd av arbetstidslagen: Föreskrifterna om anteckningar om jourtid, övertid och mertid

Föreskrifter med stöd av miljöbalken: Föreskrifterna om innesluten användning av genetiskt modifierade mikroorganismer.

Arbetsmiljöverkets föreskrifter och allmänna råd – regler i en ny struktur

Vilken roll eller vilka roller har du?

Du är arbetsgivare
eller motsvarande

Du är byggherre,
projektör eller
byggarbetsmiljö-
samordnare

Du tillverkar,
importerar eller
distribuerar
vissa produkter

Grundläggande regler

AFS
2023:1

Systematiskt arbetsmiljöarbete –
grundläggande skyldigheter för dig
med arbetsgivaransvar

AFS
2023:2

Planering och organisering
av arbetsmiljöarbete –
grundläggande skyldigheter för
dig med arbetsgivaransvar

AFS
2023:3

Projektering och
byggarbetsmiljösamordning –
grundläggande skyldigheter

Övriga regler

AFS
2023:10

Risker i
arbetsmiljön

AFS
2023:11

Arbetsutrustning
och personlig
skyddsutrustning –
säker användning

AFS
2023:12

Utformning av
arbetsplatser

AFS
2023:13

Risker vid vissa
typer av arbeten

AFS
2023:14

Gränsvärden för
luftvägsexponering i
arbetsmiljön

AFS
2023:15

Medicinska kontroller
i arbetslivet

Produktregler

AFS
2023:4

Produkter –
maskiner

AFS
2023:5

Produkter –
tryckbärande anordningar

AFS
2023:6

Produkter –
enkla tryckkärl

AFS
2023:7

Produkter –
utrustning för potentiellt
explosiva atmosfärer

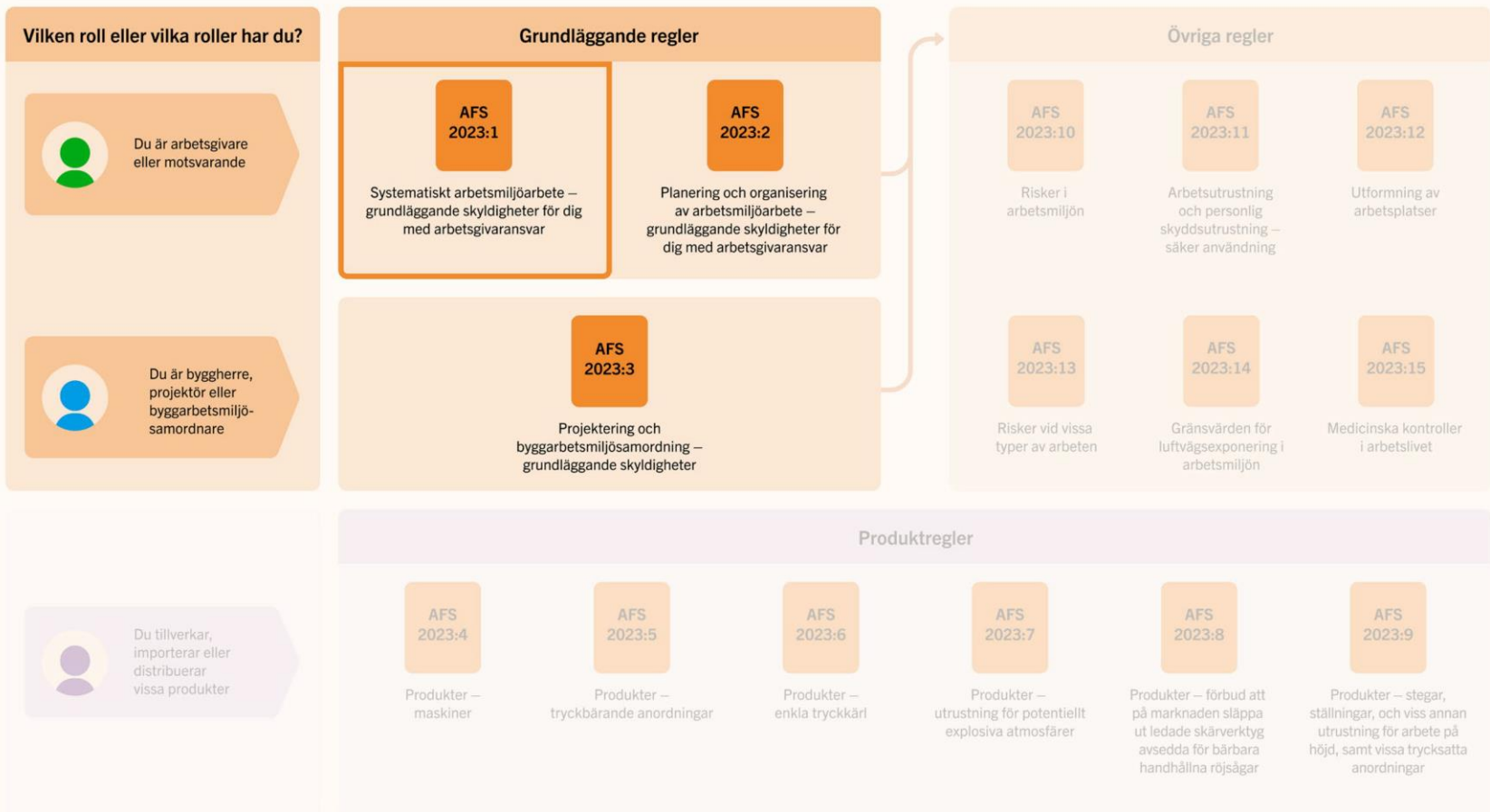
AFS
2023:8

Produkter – förbud att
på marknaden släppa
ut ledade skärverktyg
avsedda för bärbara
handhållna röjsågar

AFS
2023:9

Produkter – stegar,
ställningar, och viss annan
utrustning för arbete på
höjd, samt vissa trycksatta
anordningar

Arbetsmiljöverkets föreskrifter och allmänna råd – regler i en ny struktur

Arbetsmiljöverkets föreskrifter och allmänna råd – regler i en ny struktur

Vilken roll eller vilka roller har du?

Du är arbetsgivare
eller motsvarande

Du är byggherre,
projektör eller
byggarbetsmiljö-
samordnare

Du tillverkar,
importerar eller
distribuerar
vissa produkter

Grundläggande regler

AFS
2023:1

Systematiskt arbetsmiljöarbete –
grundläggande skyldigheter för dig
med arbetsgivaransvar

AFS
2023:2

Planering och organisering
av arbetsmiljöarbete –
grundläggande skyldigheter för
dig med arbetsgivaransvar

AFS
2023:3

Projektering och
byggarbetsmiljösamordning –
grundläggande skyldigheter

Övriga regler

AFS
2023:10

Risker i
arbetsmiljön

AFS
2023:11

Arbetsutrustning
och personlig
skyddsutrustning –
säker användning

AFS
2023:12

Utformning av
arbetsplatser

AFS
2023:13

Risker vid vissa
typer av arbeten

AFS
2023:14

Gränsvärden för
luftvägsexponering i
arbetsmiljön

AFS
2023:15

Medicinska kontroller
i arbetslivet

Produktregler

AFS
2023:4

Produkter –
maskiner

AFS
2023:5

Produkter –
tryckbärande anordningar

AFS
2023:6

Produkter –
enkla tryckkärl

AFS
2023:7

Produkter –
utrustning för potentiellt
explosiva atmosfärer

AFS
2023:8

Produkter – förbud att
på marknaden släppa
ut ledade skärverktyg
avsedda för bärbara
handhållna röjsågar

AFS
2023:9

Produkter – stegar,
ställningar, och viss annan
utrustning för arbete på
höjd, samt vissa trycksatta
anordningar

Arbetsmiljöverkets föreskrifter och allmänna råd – regler i en ny struktur

Vilken roll eller vilka roller har du?

Du är arbetsgivare
eller motsvarande

Du är byggherre,
projektör eller
byggarbetsmiljö-
samordnare

Du tillverkar,
importerar eller
distribuerar
vissa produkter

Grundläggande regler

AFS
2023:1

Systematiskt arbetsmiljöarbete –
grundläggande skyldigheter för dig
med arbetsgivaransvar

AFS
2023:2

Planering och organisering
av arbetsmiljöarbete –
grundläggande skyldigheter för
dig med arbetsgivaransvar

AFS
2023:3

Projektering och
byggarbetsmiljösamordning –
grundläggande skyldigheter

Övriga regler

AFS
2023:10

Risker i
arbetsmiljön

AFS
2023:11

Arbetsutrustning
och personlig
skyddsutrustning –
säker användning

AFS
2023:12

Utformning av
arbetsplatser

AFS
2023:13

Risker vid vissa
typer av arbeten

AFS
2023:14

Gränsvärden för
luftvägsexponering i
arbetsmiljön

AFS
2023:15

Medicinska kontroller
i arbetslivet

Produktregler

AFS
2023:4

Produkter –
maskiner

AFS
2023:5

Produkter –
tryckbärande anordningar

AFS
2023:6

Produkter –
enkla tryckkär

AFS
2023:7

Produkter –
utrustning för potentiellt
explosiva atmosfärer

AFS
2023:8

Produkter – förbud att
på marknaden släppa
ut ledade skärverktyg
avsedda för bärbara
handhållna röjsågar

AFS
2023:9

Produkter – stegar,
ställningar, och viss annan
utrustning för arbete på
höjd, samt vissa trycksatta
anordningar

Samverkan – varför då?

- Arbetstagarna har kunskap om arbetsmiljöproblem och lösningar
- Delaktighet i sig positivt för arbetsmiljön

ALLMÄNT OM SAMVERKANSREGLERNA

- Arbetsgivare och arbetstagare ska *samverka* i arbetsmiljöfrågor (3:1a) och bedriva en på lämpligt sätt organiserad arbetsmiljöverksamhet (6:1 AML).
- Samverkansreglerna finns i 6 kap. AML och AMF.
- Samverkan i frågor kring arbetsmiljön regleras också i kollektivavtal på olika nivåer.

HUR SKYDDSBUD UTSES M.M.

- Skyddsombud (SO) utses på arbetsställen där minst fem arbetstagare regelbundet sysselsätts eller där förhållanden så kräver. Utses av KA-bärande fack, annars av arbetstagarna (6:2).
- SO som utses av ett KA-fack omfattas även av FML (6:16).
- Finns flera SO på samma arbetsställe ska ett ska vara huvudskyddsombud (HSO) och samordna verksamheten (6:3).
- SO:s befogenheter gäller bara hans/hennes skyddsområde och inträder när arbetsgivaren underrättats (6:14).
- SO kan bara skiljas från uppdraget av den som utsett han/henne (AMF 6§).

SKYDDSOMBUDETS RÄTTIGHETER OCH SKYLDIGHETER

- Skyddsombudens uppgifter (6:4)
- Rätt till ledighet med bibehållna anställningsförmåner (6:5)
- Få de handlingar/upplysningar som krävs för uppdraget (6:6).
- Stoppningsrätten (6:7).
- Rätt att begära åtgärder av Arbetsmiljöverket (6:6a).
- SO får inte hindras i fullgörandet av uppgifterna (6:10–14)
- Tystnadsplikt (7:13).
- Rätt att av Arbetsmiljöverket få kopior av skriftliga meddelanden i skyddsfrågor som lämnas till ett arbetsställe (7:14). ska behållas i två år och lämnas till efterträdaren (13§AMF).

RÄTT ATT BEGÄRA ÅTGÄRDER AV ARBETSMILJÖVERKET (6:6 A AML)

- Ett SO har rätt att vända sig till arbetsgivaren om denne anser att åtgärder behöver vidtas i arbetsmiljön eller att en undersökning av arbetsmiljöförhållandena bör göras.
- Arbetsgivaren ska *genast* lämna SO en skriftlig bekräftelse på begäran och *utan dröjsmål* lämna besked i frågan.
- Sker inte detta inom rimlig tid får SO av Arbetsmiljöverket begära föreläggande eller förbud enligt 7:7 AML.
- Denna rättighet är ett förstahandsalternativ till stoppningsrätten.

STOPPNINGSRÄTTEN (6:7 AML)

- SO får **stoppa** ett arbete i avvaktan på AV:s ställningstagande:
  - Vid arbete som innebär **omedelbar och allvarlig fara** för liv eller hälsa.
  - Om det vid **ensamarbete** är påkallat från skyddssynpunkt.
  - Om arbetsgivaren **bryter mot ett** lagakraftvunnet **förbud** från Arbetsmiljöverket eller ett **förordnande** som ska gälla omedelbart.
-
- För att stoppningsrätt i de två första fallen krävs att rättelse inte genast har kunnat nås genom att SO vänt sig till AG.
  - SO ansvarar ej för skada som vållas genom stoppet om det kan kopplas till arbetsmiljön.

SANKTIONER OCH GENOMDRIVANDE AV ARBETSMILJÖKRAV

UMEÅ UNIVERSITET

ARBETSMILJÖVERKET'S TILLSYN (7 KAP.)

- Arbetsmiljöverket utövar tillsyn över AML och de föreskrifter som utfärdas med stöd lagen.
- Arbetsmiljöverket får bl.a. begära upplysningar och göra undersökningar (7:3), få tillträde till arbetsplatser (7:4), utse samordningsansvariga (7:6), förbjuda upplåtandet av lokaler (7:8) m.m.
- Arbetsmiljöverket får gentemot skyddsansvariga *meddela förelägganden och förbud*(7:7). Får förenas med vite som på AV:s ansökan döms ut av förvaltningsrätten (lag 1985:206 om vite).

FÖRELÄGGANDEN OCH FÖRBUD

- Förelägganden
  - Arbetsgivaren åläggs att vidta en viss åtgärd
- Förbud
  - Arbetsgivaren förbjuds att vidta vissa åtgärder eller bedriva viss verksamhet.
- Föreläggande och förbud kan förenas med vite
  - Vite betalas av arbetsgivaren
- Om inte vite kan överträdelse straffas med böter eller fängelse enligt 8:1 AML
- Straffansvaret åläggs ansvarig chef

ÖVRIGA SANKTIONER VID ÖVERTRÄDELSE AV ARBETSMILJÖREGLER

- Arbetsmiljöbrott (3:10 BrB)
- Direkt straffsanktionerade bestämmelser i AML
- Sanktionsavgifter

BROTT MOT ARBETSMILJÖLAGEN

- Böter eller fängelse för trots mot meddelat föreläggande eller förbud. Har vite satts ut gäller dock detta (8:1)
- Direkt bötesbelagda bestämmelser (8:2).
  - ✓ Brott mot minderårigreglerna (5:2-5)
  - ✓ Lämnande av oriktiga uppgifter till tillsynsmyndighet (7:3-4)
  - ✓ Ta bort eller sätta skyddsanordning ur bruk
  - ✓ Inte lämna underrättelse om olyckor (3:3 a)

ARBETSMILJÖBROTT

- ***Arbetsmiljöbrott*** (3:10 BrB):

- ✓ Avser brotten vållande till annans död (3:7), vållande till sjukdom eller kroppsskada (3:8) samt framkallande av fara för annan (3:9) om de har sin grund i ett åsidosättande av arbetsmiljölagstiftningen.

- **För straffansvar** krävs :

- att *någon bryter mot de skyldigheter som följer av arbetsmiljöreglerna*,
- ett *orsakssamband* mellan brottet mot reglerna och skadan (kausalitet/adekvans)
- att en *ansvarig*(fysisk person) kan identifieras – uppsåt eller oaktsamhet.

- ***Företagsbot***

SANKTIONSAVGIFT 8:5-10 AML

- Åläggs arbetsgivaren (juridisk person)
- Vissa föreskrifter kan sanktionsavgiftsbeläggas (framgår av bestämmelse i AFS)
  - Fallskydd
  - Produktkontroll/produktinformation
  - Att arbetsprocesser m.m. endast får användas efter godkännande
  - Att förteckningar/register ska finnas
  - Skyldighet att lämna uppgifter/göra anmälan
- Fast avgift eller avgift baserad på företagets storlek
- Beslutas av AV, rätt till prövning i förvaltningsrätt

SAMMANFATTNING

- Vidta alla åtgärder som behövs!
- Arbetsmiljöverket konkretiserar AML genom AFS och ingripanden i enskilda fall
- Enskilda kan dömas till ansvar för arbetsmiljöbrott/brott mot arbetsmiljölagen
- Företaget kan få betala:
  - Sanktionsavgift
  - Företagsbot
  - Vite för överträdelse av föreläggande
  - Skadestånd

JOHAN HOLM

Arbetsmiljörätten

En översikt

NORSTEDTS
JURIDIK KÄRNO

TACK!

FRÅGOR?

Arbetsmiljörätten: En översikt (Johan Holm)

<https://shop.nj.se/products/arbetsmiljoratten>